

זרוע הים

במלחמת שלום הגליל

המבצע הבולט ביותר של חיל הים במלחמת שלום הגליל היה האיגוף הימי המוצלח שביצע: הנחתת אוגדת געש מצפון לצידון. אולם נוסף על כך הוא ביצע בהצלחה עוד שתי משימות מרכזיות: סיוע באש לכוחות שנעו צפונה לאורך ציר החוף והטלת מצור על נמלי לבנון

אלוף (מיל') זאב אלמוג

מפקד חיל הים במלחמת שלום הגליל

מבצע "רביב" - הנחתת כוח משוריין במלחמת ההתשה | תנועת הנט"קים משארם א-שייח' לראס א-סודר בשלושה לילות

1. להנחית כוח צנחנים מאוגדה 96 וכן להעביר רק"ם, ציוד וכוחות נוספים ללבנון.
2. לסייע באש לכוחותינו המתקדמים לאורך החוף ולפגוע במטרות אויב.
3. להטיל מצור על נמלי לבנון - בעיקר על נמל ביירות - ולמנוע העברה של אמצעי לחימה ושל מחבלים בדרך הים.

ההיערכות לביצוע הנחיתה מהים במלחמת שלום הגליל

כאמור, הראשונה מתוך שלוש המשימות העיקריות שהיו מוטלות על חיל הים במלחמת שלום הגליל הייתה מבצע הנחיתה. מבצע כזה הוא מורכב מאוד בגלל היותו בין-זרועי וכורך בהפעלה משולבת של כוחות, של כלים ושל שיטות עבודה רבות ושונות. לפעולת הנחיתה במלחמת שלום הגליל קדמו מבצעי

המשימה המרכזית של חיל הים במלחמת שלי"ג הייתה לסייע לכוחות היבשה

למניעת חדירות מהים לא היו לחיל הים אבדות בנפש.

חיל הים במלחמת שלום הגליל: המטרה, התפקיד והמשימות

מטרת חיל הים - ולמעשה המטרה של כל הזרועות שהשתתפו במלחמה - הייתה להשמיד את המחבלים ולהרוס את התשתיות שלהם בלבנון כדי לשים קץ לפעולות הטרור משטח לבנון.

תפקידו של חיל הים במלחמה היה לסייע לכוחות היבשה ולהיות בכוננות למנוע מהצי הסורי להתערב בלחימה ולהפריע לפעולת צה"ל. משימות חיל הים במלחמה היו:

ב-5 ביוני 1982 יצא חיל הים, במקביל לשאר זרועות צה"ל, למלחמת שלום הגליל, שמטרתה המוצהרת הייתה להפסיק את פעולות הטרור מלבנון נגד ישראל. בעת שפרצה המלחמה כבר הצליח חיל הים לאטום את חופי המדינה בפני חדירות מחבלים מהים: מאז הפיגוע בנהריה בליל 21-22 באפריל 1979 לא הצליחו המחבלים להוציא אל הפועל שום פיגוע טרור מהים. זאת לעומת העשור שלפני כן (מאז 1970), שבו היו חדירות של מחבלים אל החוף דרך הים (כגון הפיגוע בכביש החוף, במלון סבוי בתל-אביב ופעמיים בנהריה), שהסתיימו תמיד בקטל. בפיגוע בכביש החוף, ("אוטובוס הדמים" - 11 במרס 1978), לדוגמה, נרצחו 35 אנשים, ונפצעו 71. הפיגוע הזה התרחש לאור היום, בליבה של המדינה, והיה הגורם המרכזי ליציאת צה"ל למבצע ליטני בלבנון (21 במרס 1978). אפשר לומר שהמערכה המתמשכת של צה"ל בלבנון מקורה בפיגוע הקשה הזה מן הים.

החל מתחילת 1979 החל חיל הים ליישם תוכנית כוללת, מובנית ושיטתית שנועדה למנוע חדירת מחבלים לחופי ישראל דרך הים. הפעילות הזאת הייתה חלק מהרקע הכללי שקדם למלחמת שלום הגליל, וראוי לייחד לה דיון נפרד. אציין רק שהייתה זו פעילות רבה ואינטנסיבית - בעיקר התקפית, שבחלקה הגדול התנהלה בחופי לבנון ובזירה הימית שממול להם. כך, בשנים 1979-1984, שבהן פיקדתי על חיל הים, ביצע החיל שעות ים וגיחות מבצעיות בשיעור שנתי שהיה גדול ב-400% מסך שעות הים והגיחות שהשקיע החיל בכל 1973 - השנה שבמהלכה התרחשה מלחמת יום הכיפורים. הנתון הזה כולל גם את שעות הליווי הרבות של אוניות הרכש שהפליגו ארצה בעקבות המלחמה.

תוצאות התוכנית לבלימת המחבלים מדברות בעד עצמן: מאז הפיגוע בנהריה (1979) ועד היום, במשך 28 שנים, לא הייתה שום חדירה קטלנית לחופי ישראל. גורת החוף, שלאורכה פרוסה תשתית המרכזית של מדינת ישראל, הפכה לגזרה היחידה ביבשה שיכולה לרשום הישג כזה.

למלחמת שלום הגליל הייתה גם תרומה מסוימת לבלימת חדירות המחבלים מהים, אך המשימה המרכזית של חיל הים במלחמת שלום הגליל הייתה לסייע לכוחות היבשה. הסיוע מן הים שניתן לכוחות היבשה היה בהיקף הגדול ביותר בתולדות חיל הים וצה"ל. להערכתי, הצלחת חיל הים לבצע את משימותיו במלחמה הייתה תרומה חשובה לבניית כוח ההרתעה של צה"ל מול מדינות אויב ימיות אחרות.

אבדות

הן במלחמת שלום הגליל - על כל שלביה - והן במערכה האינטנסיבית והרצופה ליישום התוכנית

שטח הנחיתה ולהיערכות הנחתות לנחיתה, סדר הנחיתה ואופן הוצאת הגייסות והרק"ם מהספינות אל החוף. בגלל המספר המוגבל של כלי הנחיתה וההיקף גדול של הכוח המונחת צריך היה לציין במדויק את נתיבי התנועה ואת מספר הסבבים בין השטח שלנו (חוף ההעמסה) לבין נקודת הנחיתה בשטח האויב ולוודא שהתנועה אל היעד תהיה חשאית (שכן אפשר היה לסכל ללא קושי רב את הנחיתה בכל נקודה על מסלול התנועה לאתר ההנחתה, ובמיוחד בנקודת ההחפה). תוכנית המבצע גם כללה את אופן הסיוע (האווירי והימי) המוקצה לאבטחה ולבידוד אזור הפעולה וכן את פעולות ההונאה וההטעיה ואת הפעולות לשמירה על ביטחון המידע.

• ב-2 באוגוסט 1973, ערב מלחמת יום הכיפורים, נערך תרגיל "מדקדק" בפני המטכ"ל של צה"ל. במהלכו נחתה חטיבה של טנקי טיראן על ריף אלמוגים באזור שארם א-שייח'. בתרגיל הזה יושמו הלקחים והמסקנות שהופקו מהתנסויות העבר, ולאחריו גובשה תוכנית פעולה מבצעית מפורטת ומקפת - מבצע "אור ירוק". זו אושרה במפקדת חיל הים, תורגלה בכל הרמות והכוחות בנפרד ובמקובץ והוצגה למטכ"ל. המטכ"ל הביע את שביעות רצונו מהתרגיל ומתוכניות המבצע. בסופו של דבר לא יצא המבצע הזה אל הפועל. במהלך מלחמת יום הכיפורים נבחנה - ונפסלה - האפשרות להוציא אל הפועל, אף על פי שהחל מ-15 באוקטובר 1973 הושג במפרץ סואץ חופש פעולה שאיפשר את ביצועו. עם זאת הוא הותיר ברשות חיל הים מתווה מלא, מתורגל ומוכן ליישום. המתווה הזה הוצא לפועל בשפך נהר האוואלי בלבנון ב-6 ביוני 1982, היום הראשון למלחמת שלום הגליל. היה צריך, כמובן, להתאים את התוכניות לאופיה של הזירה החדשה, לכוחות שעמדו לרשותנו ולאופיו של האויב. כל הפרמטרים האלה - יש להודות - היו ב-1982 נוחים בהרבה מאלה של אוקטובר 1973.

• בין 1979 ל-1982 רוכזו כל כוחות הנחיתה ואמצעי העזר שלהם בבסיס חיל הים באשדוד. מפקד הבסיס, אל"ם אברהם אשור (מוסלי), מונה לאחראי הפיקודי והמקצועי לתחום הנחיתה בחיל הים ולהפעלתו. נקבע שהוא יהיה מופקד על פיתוחן של התורה ושל שיטות הבקרה, על רמת הכוונות ועל הכנת הכוחות לביצוע הנחיתה ברמה החטיבתית והאוגדתית בזירת הים התיכון. מהניסיון שצברתי בהיותי מפקד זירת ים סוף בשנים 1972-1974 ידעתי שהנחתות כוחות מהים היא נושא מורכב מאוד, ולכן היא חשובה לשיבושים בכל אחד משלבי

מבצע "אור ירוק" | התוכנית להנחתתה של אוגדת שריון במלחמת יום הכיפורים

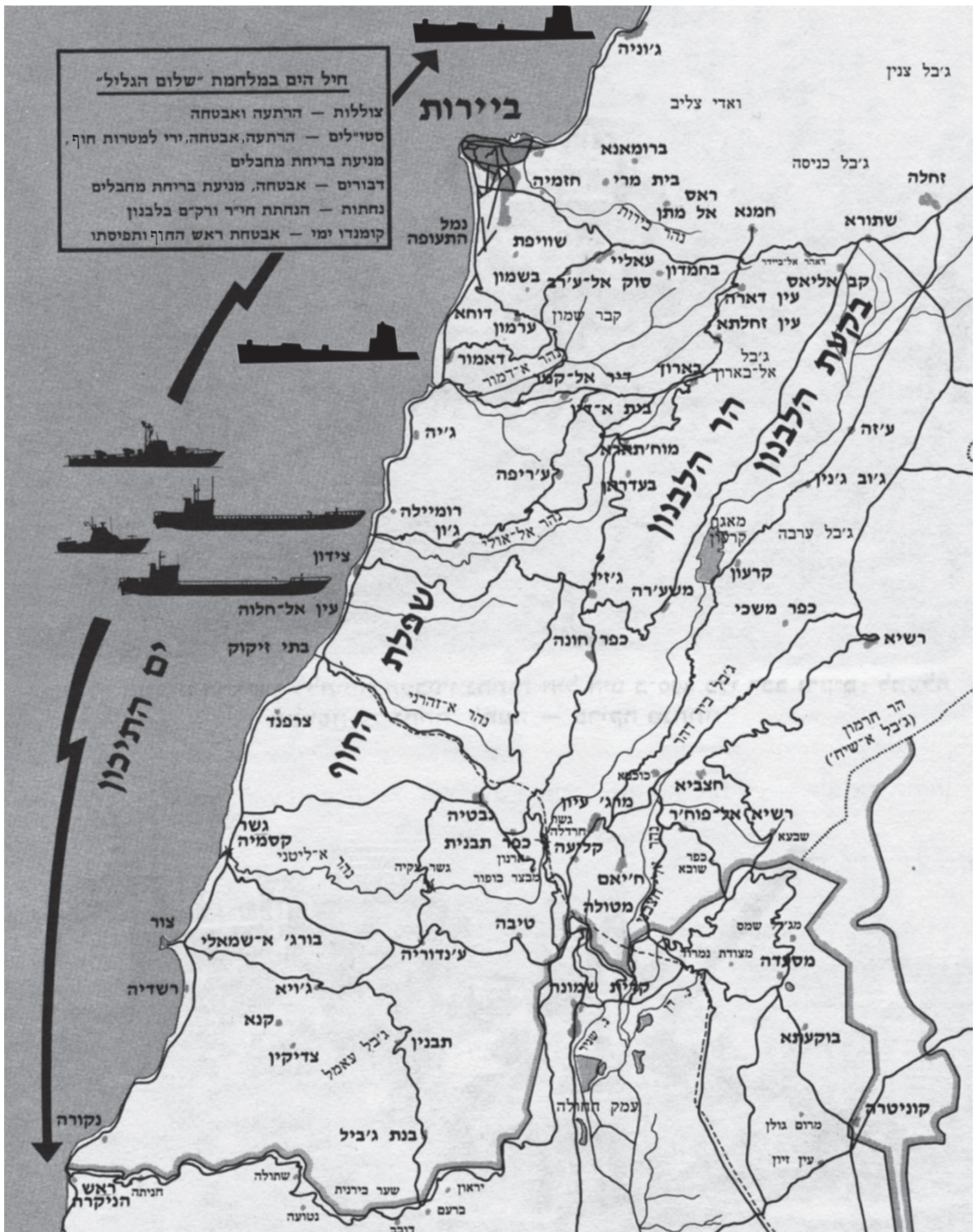
ניתן לומר שנבחרת המפקדים שעמדה לרשות צה"ל לקראת של"ג הייתה מהטובות ומהמונסות ביותר שעמדה לרשותו אי פעם. רבים מהם נשאו עיטורי גבורה, עוז ומופת

את חלוקת הפיקוד ואת השליטה במבצע. בתוכנית המבצע פורטו: הארגון וההפעלה של חוף ההעמסה (החוף שבו מתכנסים ומועמסים כלי הרק"ם על הנטי"קים), אופן ההובלה של הגייסות ושל הרק"ם בים, נתיבי התנועה ודרך אבטחתם של הגייסות ושל הרק"ם בים, שיטת התפיסה והאבטחה של ראש החוף. בתוכנית גם פורטו הפעולות שנדרשו להכנת

נחיתה, שמהם הפיק חיל הים לקחים חשובים רבים:

- ב-8 בספטמבר 1969, במסגרת מלחמת ההתשה, ערך צה"ל במפרץ סואץ את מבצע "רביב". היה זה מבצע נחיתה קטן היקף: השתתפו בו רק שלוש נחתות טנקים (נטי"קים), שהובילו כוחות משוריינים בסבב אחד בלבד מראס סודר לראס אבו דרג'. למרות היקפו המצומצם של המבצע הופקו מפשיתת השריון המונחתת הזאת לא מעט לקחים, ואלה יושמו בתוכניות הפעולה הבאות.
- בשנים 1972-1973 תוכנן לראשונה מבצע נחיתה בהיקף של אוגדה (מבצע "אור ירוק"). התכנונים כללו את הגיבוש העקרוני והמעשי של תורת הנחיתה, את שיטת הפעולה, את הרכבי הכוח, את עקרונות שיתוף הפעולה בין הכוחות,

חיל הים במלחמת "שלום הגליל"
 צוללות – הרתעה ואבטחה
 סטילים – הרתעה, אבטחה, ירי למטרות חוף,
 מניעת בריחת מחבלים
 דבורים – אבטחה, מניעת בריחת מחבלים
 נחתות – הנחתת חי"ר ורקס בלבנון
 קומנדו ימי – אבטחת ראש החוף ותפיסתו

היערכות לקראת מבצע הנחיתה (מרשם בכתב ידו של מפקד חיל הים) | במטכ"ל
 היה חשש ממשי מהוצאתו לפועל של מבצע הנחיתה בלבנון, אך הרמטכ"ל, רב-אלוף רפאל איתן, קיבל את הערכתי שחיל הים מוכן היטב לביצוע הנחיתה ואימץ את המלצתי לבצעה בשל היתרונות האופרטיביים והאסטרטגיים שזיפקו ממנה

הביצוע. לכן חתרנו להקים מבנה אינטגרטיבי שיקל על השליטה ועל התיאום של הכלים, של הכוחות ושל שרשרת הפיקוד. ריכוז הנושא תחת סמכות אחת נראה לי אפוא המתכון הנכון ואף ההכרחי. ריכוז אוניות העזר והגוררות תחת אחריותו של בסיס אשדוד והכפפתן למערך הנחיתה תרמו גם הם לשליטה הפיקודית, המקצועית והלוגיסטית על הנושא. קרבתו של בסיס אשדוד לשטחיהן של חטיבות החי"ר גבעתי והצנחנים, לבית הספר לשריון וכן לחופי האימונים המתאימים לנחיתה בדרום הארץ הקלה על שיתוף הפעולה בין הכוחות ועל העלאת הרמה המקצועית. ואכן, ההיכרות שהתחדקה בין כל הכוחות איפשרה לבצע בלא קשיים מנהליים ולוגיסטיים אימוני נחיתה שוטפים בכל הרמות והמסגרות - גם כל גוף בנפרד וגם במקובץ. בבסיס אשדוד גם הוקם בית ספר להחפה שבו הוצבו עשרות סירות גומי ממונעות שאותן הפעילו לוחמי מילואים של שייטת 13 (במלחמות העבר היה ניצולם של אלה מצומצם ובעייתי). הצעד הזה איפשר לתרגל את יחידות היבשה בתנועה בים, ובמיוחד את יחידות החי"ר היורדות מאוניות העזר ומבצעות החפה לשם הרחבת ראש החוף ואבטחתו עד לנחיתה הנטיקים בחוף.

ב-24 וב-25 באוקטובר 1979 בוצע תרגיל נחיתה גדול בפיקודו של קצין צנחנים וחי"ר ראשי (קצח"ר). התרגיל נקרא "תאוצה", והשתתפו בו כוחות צנחנים ושריון. היה זה תרגיל שסיכם את האימונים בעקבות העברתו של סד"כ הנחיתה מזירת ים סוף לזירת הים התיכון. בתרגיל הזה השתתפו חמישה נטיקים, אוניות העזר, ארבעה סטיילים ודבורים. גם לאחר מכן, בכל התקופה שקדמה למלחמת שלום הגליל, נערכו אימונים ותרגילי נחיתה, עד כי מח"ט גבעתי דאז, אלי"ם דובדבני, ביקש שהחטיבה שלו תוגדר "חטיבת נחתים"...

בשנים 1979-1982, במקביל להיערכויות בתחומי הארגון, ההדרכה והפיקוד שנעשו ונסקרו לעיל, הוצאה אל הפועל סדרה נוספת של תוכניות ושל פעילויות מבצעיות לקראת ביצוע אפשרי של מבצע אמפיבי בלבנון. ואלה הפעילויות שנעשו:

1. איתור חופי אויב והכנת הכוחות השונים. שייטת 13 וילת"ם (היחידה למשימות תת-מימיות) ערכו בדיקות חוף לאיתור חופי נחיתה אפשריים לכל אורכו של חוף לבנון ומיפו אותם. שפכי הנהרות אוואלי וזהרני היו בין החופים שנבדקו. אולם ההחלטה לנחות בהם התקבלה סמוך למבצע, לאחר שגובשה התוכנית האופרטיבית הקרקעית.

2. לאורך כל חוף לבנון סומנו ומופו מראש כל נקודות ההתייחסות לביצוע ירי של תותחי הסטיילים נגד אובייקטים בחוף. הצוללות וסירות הסנונית של שייטת 13 התאמנו באיתור מטרות ובהכוונת הסטיילים לירי מן הים אל החוף. האימונים האלה בוצעו בחופי לבנון עצמם ושימשו בעצם מודל חי וחלק אינטגרלי ממערכת הלחימה במחבלים. הם גם היו בעת ובעונה אחת חלק ממערך הקרב הימי המשולב שגובש, תורגל והוטמע באותן
3. שייטת 13 התאמנה לתפוס ראש חוף, לאבטח אותו ולזמן את לוחמי החי"ר לחבירה עם כוח ראש החוף של השייטת. השייטת גם ביצעה במהלך שלוש השנים שקדמו לנחיתה מארבים ופשיטות לאורך חוף לבנון. אלה שימשו דגם להפעלת חסימות שהוצבו בעת הנחיתה. מטרות הייתה למנוע את בריחת המחבלים צפונה מאזור הנחיתה ולהיות מחסום בפני תגבורות שעולות היו להגיע מכיוון צפון.

4. הדבורים אומנו לתת סיוע אש ישיר (על סיפוננו של כל דבור יש שני תותחים 20 מ"מ) בצמוד לכוחותינו בחוף וכן לסייע באש עקיפה לכיסוי שטח באמצעות סוללת רקטות שעל סיפונייהם. גם במקרה הזה בוצעו חלק מהתרגולים באש חיה בחופי לבנון במהלך המערכה נגד המחבלים.
  5. חיל הים היה ערוך ערב מלחמת שלום הגליל ללכוד סוללה של טילים נגד מטוסים מדגם SA-6 כדי לסייע לחיל האוויר לקראת תקיפתן של הסוללות האלה בלבנון. שייטת 13 הגיעה במהלך הסיורים המקדימים שלה למרחק של מטרים ספורים מסוללה כזאת. אך בעת מלחמת שלום הגליל לא הוצא המבצע הזה אל הפועל שכן נמצאה דרך חלופית להשיג את המידע הנחוץ.
- הכוחות שנבנו, ההכנות הארגוניות והמבצעיות שנעשו בשלוש השנים שקדמו למלחמת שלום הגליל והניסיון שנצבר באימונים ובתרגולים - רבים מהם בשטח האויב - מילאו פערים גדולים שהיו קיימים ערב מבצע "אור ירוק" במלחמת יום הכיפורים. ראוי לציין כי התנאים לקראת מבצע "אור ירוק" בדרום מפרץ סואץ במלחמת יום הכיפורים היו קשים לאין ערוך מאלה ששררו בשפך האוואלי במלחמת שלום הגליל הן מבחינת הכוחות שעמדו לרשותנו, הן מבחינת עוצמתו של האויב והן מבחינת תנאי השטח. לכן מבצע "אור ירוק" שימש לנו מדד, מודל בדרגת קושי גבוהה ולמעשה הכנה טובה לקראת הנחיתה באוואלי. כדי לסבר את האוזן אתאר מקצת מההבדלים בין התנאים ששררו במלחמת שלום הגליל לבין אלה ששררו ב"אור ירוק". ההבדלים האלה ימחישו מאין שאבנו את ביטחוננו שנצליח להוציא אל הפועל את מבצע הנחיתה בלבנון. במלחמת יום הכיפורים עמדנו מול:
- אויב סדיר גדול גם בחוף (כוחות ארטילריה וחרמ"ש) וגם בים (סטי"לים, משחתות, טרפדות, צוללות ומיקוש) שלא היה לנו שום מענה הגנתי שקול נגדם (למעט חמישה-שמונה דבורים בים, שביסודם הם כלים הגנתיים).
  - תנועת ההשט הראשון אל אזור הנחיתה הייתה צריכה להתבצע בשטח מאוים, שכבר פעלו בו סטי"לים מצריים, ושמהם כבר נורו טילים לעבר כוחותינו.
  - חיל האוויר, שנפגע קשות עד אמצע המלחמה, היה מרותק בעיקרו לגזרות לחימה אחרות, ולפיכך כמעט שלא עמד לרשותנו כוח אווירי. במילים אחרות: לא עמדו לרשותנו לא מטוסים ולא סטי"לים וצוללות לחיפוי ולסיוע.
  - חוף ההעמסה בסיני היה חשוף לתצפית של האויב שמנגד.

- אזור הנחיתה בחוף האויב היה מוקף ריפים של אלמוגים, והסיכונים בו היו גדולים מאלו ששררו בשפך הזהרני ובוודאי שהיו גדולים מאלה ששררו בשפך האוואלי.
- עם זאת ריבוי הכוחות שהופעלו במלחמת שלום הגליל הצריך הקפדה, שליטה והתארגנות מתאימה כדי למנוע נזקים וכדי שהכוחות יהיו מתואמים עם כוחות אחרים של צה"ל שפעלו בזירה.
- במטכ"ל היה חשש ממשי מהוצאתו לפועל של מבצע הנחיתה בלבנון, אך הרמטכ"ל, רב"אלוף רפאל איתן, קיבל את הערכתי שחיל הים מוכן היטב לביצוע הנחיתה ואימץ את המלצתי לבצעה בשל היתרונות האופרטיביים והאסטרטגיים שיופקו ממנה. אני מניח שאלמלא תמיכתו המלאה של רפול, ספק אם הנחיתה הייתה מתבצעת. את תמיכתו של רפול אני מייחס לעובדה שהוא הכיר מקרוב את חיל הים. ההיכרות הזאת נבעה מנוכחותו הרבה בים בעשרות המבצעים שעשינו מהים נגד מחבלים בשלוש השנים שקדמו למלחמת שלום הגליל.

הנחיתה בשפך נהר האוואלי מוטטה לתעשה את מערך המחבלים בידינו ובסביבותיה. בכך הושג בגזרה הזאת הישג אסטרטגי ואופרטיבי כאחד

מבצע הנחיתה במלחמת שלום הגליל הסד"כ

מבצע הנחיתה במלחמת שלום הגליל היה הפעולה הימית הגדולה ביותר בתולדות חיל הים מבחינת מספר כלי השיט ומספר המערכות שהופעלו בה. לרשותנו עמדו 54 כלי שיט שהוקצו למבצע הנחיתה ולאבטחתו ועוד 34 ס"גים (סירות גומי) להובלת הכוח לחוף הנחיתה. נוסף על כך הופעלו במבצע הנחיתה כוחות של שייטת 13 על סירותיהם. בסך הכול הופעלו אפוא במבצע הנחיתה הכוחות הבאים:

1. 22 סטי"לים בים (מתוך סד"כ כולל של 26 סטי"לים) בפיקודו של מפקד שייטת הסטי"לים, אל"ם אריה רוני. הכוח הזה כלל 12 סטי"לים בעלי תותחים 76 מ"מ לסייע בחוף; שישה סטי"לים המצוידים במערכת לחימה בצוללות - לליווי הכוח המושט מבסיס היציאה לשטח הנחיתה - וסטי"ל אחד נושא מסוק ששימש החפ"ק הראשי לכל הכוחות בים במהלך הנחיתה. שאר הסטי"לים שימשו להובלת הכוחות של שייטת 13 שנועדו לתפוס את ראש החוף ולהציב את המארבים בחוף. הסטי"לים גם היו כוח להתערבות מהירה

- בפיקודו של סא"ל דוד הרפזי - למקרה שהסורים יחליטו להפריע למבצע מהים.
2. שתי צוללות בפיקודו של סא"ל שאול חורב - אחת, לתצפית על ציר החוף ולהכוונת הירי של תותחי הסטי"לים לחוף והאחרת - להתרעה רחוקה ולבידוד אזור הנחיתה מפני התערבות סורית.¹
3. 15 דבורים בפיקודו של סא"ל אבי שחף, מפקד פלגת הדבורים (מפליג הדבורים) בבסיס חיל הים בחיפה - לסייע ישיר באש לכוחות בחוף. שלושה נטיקים בפיקודו של סא"ל מייק אלדר.
4. הנטיק אח"י בת-שבע (באורך 100 מטר ובעל מעמס של 2,000 טון - הנחתת הגדולה ביותר שעמדה לרשות חיל הים) היה בפיקודו של סרן דני. שני הנטיקים האחרים היו באורך 60 מטרים ובעלי מעמס של 730 טון. הנטיק האחד, אח"י אשדוד, היה בפיקודו של סרן רפי, והנטיק האחר, אח"י אכזיב, היה בפיקודו של סגן אודי. כושר התובלה של כל הנטיקים יחד, כולל טנקים ותומ"טים (או כלים גדולים אחרים) נע בין 41 ל-49 כלי רק"ם ו-604 לוחמים. בהמשך העבירו הנטיקים כוחות ורק"ם מאוגדת איציק מרדכי מחוף זהרני - תוך עקיפת העיר צידון - צפונה, אל שפך נהר האוואלי שהיה בידינו. לאחר מכן הובילו הנחתות האלה כוחות לגיוניה, צפונית לביירות.²
5. אוניית העזר להובלת כוח ראש החוף של הצנחנים וחלק מהכוח של שייטת 13 ב-34 ס"גים. אוניית העזר נועדה גם לבצע משימות של גרירה ושל חילוץ (בעיקר של נטיקים מקו החוף). לצידה פעלו גם גוררות בפיקודו של רב-חובל מיכה זנד.
6. כוח ראש החוף בפיקודו של סא"ל דידי יערי, סגן מפקד שייטת 13 (ולמים מפקד חיל הים), לתפיסת חוף הנחיתה, טיהורו מאויב ואבטחתו הזמנית עד להגעת גדוד הצנחנים בס"גים לשם הרחבת ראש החוף ולביסוסו. כוח השייטת גם הציב שני מארבים על החוף, צפונית לאזור הנחיתה, כדי לחסום את הדרך בפני כוחות הנמלטים מדרום ובפני תגבורות מצפון.³

השליטה בים

השליטה על כוח כה גדול ומגוון היא מורכבת. הטלת מגבלות על שימוש באמצעי הקשר (לאבטחת החשאיות) מגבירה את הקושי. כדי להקל על השליטה הוקצה סטי"ל חפ"ק (הנושא על סיפונו מסוק לניוד מפקדים). בסטי"ל זה רוכזו יחד - לפחות בשלב הראשון של הנחיתה - כל מפקדי הכוחות המרכזיים, כולל מפקד המבצע בים, אל"ם אברהם אשור (מוסלי), מפקד בסיס אשדוד; מפקד שייטת הסטי"לים, אל"ם אריה רוני; מפקד שייטת

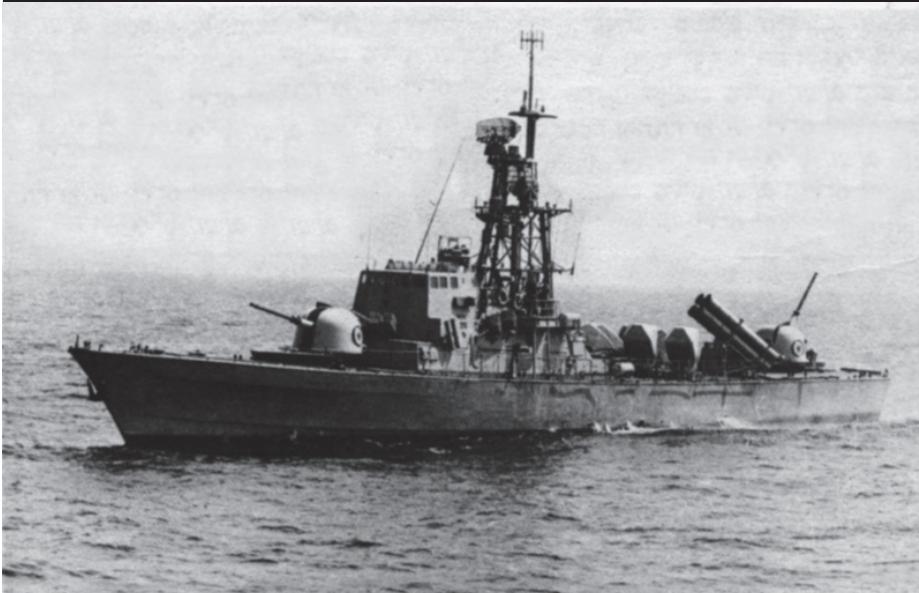

במהלך השבוע הראשון ללחימה העבירו נחתות חיל הים כ-400 כלי רכב ורק"ם למעלה: העמסה על נחת, למטה: פריקה מנחת

סטי"ל (למטה) | הסטי"לים עסקו באבטחה ובבידוד שדה הקרב וכן סייעו לכוחות היבשה באש מן הים

13, אליים עוזי לבנת; מפקד הצוללות, סא"ל שאול חורב; ומפקד אוגדת הצנחנים, תא"ל עמוס ירון. הופעלו עליו לחצים להציב מפקדים בכירים יותר בעמדת השליטה הזאת, אך הייתי נאמן להחלטה להציב שם את מי שהיו אחראים להכנת הכוחות וליוו אותם לכל אורך הדרך - בגיבוש התורה, התוכנית ושיטת האימונים.

אני חילקתי את זמני בין מצפ"י (מוצב הפיקוד הימי העליון) בתל-אביב - בעיקר בשלבי הנחיתות - לבין מצפ"ע (מוצב הפיקוד העליון של צה"ל) בהר כנען ("ארמון") בעת הלחימה והסיוע באש מהים לכוחות הלוחמים בחוף. ב"ארמון" גם היו בקרבותי נציגים בכירים קבועים מחיל הים (הבקיאים בתחום הנטי"קים והסטי"לים). מאוחר יותר תיגברנו את הכוח היבשתי שנע לאורך החוף בנציגים מחיל הים.

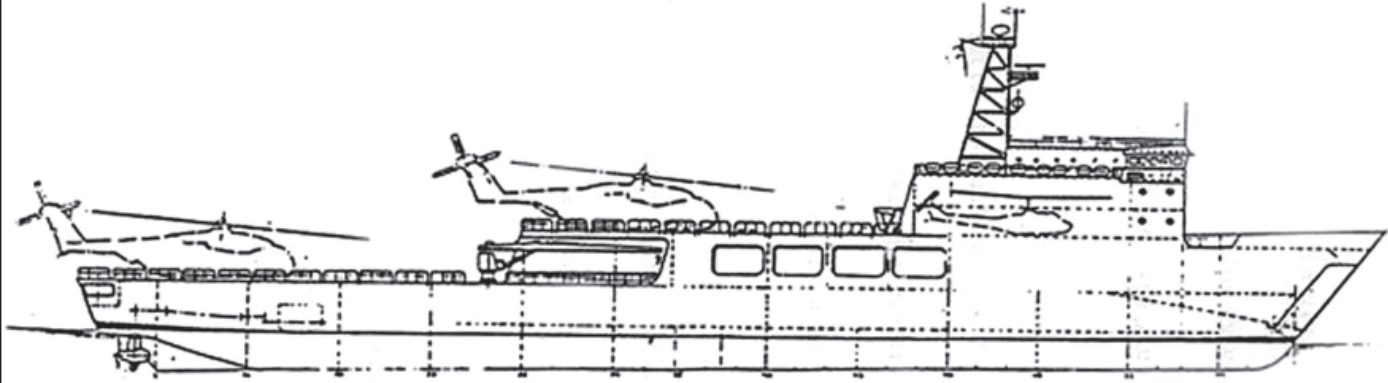
הצי השישי והשייטת הסובייטית נעו בכוחות גדולים לא הרחק מכוחותינו, אך לא התערבו. צוללת אחת, בפיקודו של רס"ן חיים קופרט, סיירה בקרבת החוף לפני השקיעה ולאחריה ודיווחה על מצב האויב.

התנאים לקראת מבצע "אור ירוק" בדרום מפרץ סואץ במלחמת יום הכיפורים היו קשים לאין ערוך מאלה ששררו בשפך האוואלי בשל"ג

מראש נקבע כי גם לאחר ירידתו של כוח ראש החוף מהספינות לים תהיה למטכ"ל האופציה - על-פי התפתחות הלחימה על הקרקע - להחליט אם לנחות בשפך נהר הזהרני מדרום לצידון או בשפך נהר האוואלי, צפונית לצידון. נערכנו לשתי האפשרויות, כי חשבנו שתפקידנו הוא לשרת את הכוח הלוחם ביבשה ולא להכתיב לו תנאים על-פי נוחותנו.

אנחנו העדפנו את חוף אוואלי, שכן זהו חוף חולי נוח ונעדר מכשולים, בעוד שבחוף הזהרני נמצא צינור שבלט על קרקעית הים וסיכן את מדחפי הנחתות. יתר על כן, אזור הנחיתה בזהרני היה מוקף בסלעי חוף, ובקרבתו גם בערה אבוקה שהפיצה אור רב. כמו כן חששנו מפני היתקלות בכוחות אויב בשל קרבתו של חוף הנחיתה המיועד למעגן הנפט. אך היות שאוגדת מרכזי הקדימה להגיע לפאתי צידון, התבטלו החששות האלה.

לאחר שכוח ראש החוף ירד מהספינות, הוא התקדם בים בנתיב שנמצא בדיוק מול נקודת האמצע בין שני חופי הנחיתה. בעוד הוא נע בים החליט המטכ"ל להנחית את אוגדה 96 ליד שפך נהר האוואלי, וכוח השייטת נחת בו כדי לסמן את חוף הנחיתה ולאבטחו. הים היה שקט, וההפתעה

מטעד בנחיתה:
 12 טנקי מרכבה
 3+ מסוקים בינוניים
 (אנפה, צפע)
 15+ נגמ"שים אמפיביים
 190+ לוחמים
 3000 מייל
 15 קשר
 1:50

טווח:
מהירות:
כושר נחיתה בשפוע חוף:

הערה: סיפון הרק"מ משמש להמראה/נחיתה מסוקים

הים מהגבעות המקיפות את צידו. אולם תאייל עמוס ירון דרש לבצע את ההנחתה בהקדם. כאשר העברתי את הנחיית הרמטכ"ל לכוחות שבים, הודיע לי מפקד המבצע בים, אל"ם אשור (מוסליל), כי ההנחתה כבר החלה. הוא גם דיווח לי כי לא הייתה שום פגיעה בנחתות או בכוחות הנוחתים בכל מהלך הנחיתה. למעשה לא היו פגיעות כלשהן באנשים או בספינות בכל מהלך המבצע חרף המרחק הגדול שבין חוף ההעמסה בארץ לחוף הנחיתה באוואלי (כ-70 ק"מ) ולמרות מספר הסבבים הרב שצריך היה לבצע. גם במהלך הסבבים הקצרים שבין חוף הזהרני לחוף האוואלי (18 ק"מ), שבוצעו כולם באור יום, לא נפגעו הכוחות.

החל מ-9 ביוני בבוקר, במהלך שתי יממות, הועברו כוחות צנחנים ושריון דרומית לצידו, בחוף הזהרני, כדי לעקוף את הפקס שנוצר שם ביבשה ולחבור אל הכוחות שנחתו באוואלי מצפון לצידו. למרות המכשולים הקרקעיים שהקשו לנחות, להעמיס ולתמרן באתר הזה, הועברו צפונה 128 כלי רק"ם כמעט ללא בעיות. בכך פתר חיל הים במהירות בעיה טקטית שבה נתקלו כוחות הקרקע. בסך הכל הנחיתו הנט"קים ואוניית העזר 388 כלי רק"ם.

והנחתות) עוד לפני שהאויב באזור יתעשת. כשנוצר לבסוף הקשר עם הצנחנים, הם זומנו, נעו ונחתו כראוי בחוף שנתפס, חברו אל כוח ראש החוף והשתלטו על המרחב שאיבטח את הנחיתה. דקות אחדות קרוב לחצות שבין 5 ל-6 ביוני 1982 (ליתר דיוק, ב-23:55), נחתו הנט"קים בנקודה המיועדת, הבדוקה והמסומנת כ-850 מטרים צפונית לשפך האוואלי. נלוו להנחתה הראשונה הבוקי ירי מהחוף, אך הספינות לא נפגעו. ההנחתה הסתיימה במהירות רבה יחסית וללא פגע.

בעיה טכנית שנוצרה בעת פריקת הרק"ם מהנחתות - תקלת מנוע בטנק שהיה בדרכו מבטן הנחתת - נפתרה גם היא בשלום, והנחתות חזרו ארצה כדי להעמיס את הסבב השני בחוף ההעמסה שאורגן בהסתר מדרום לראש הנקרה.

גם לאחר ההנחתה הראשונה (בלילה) נמנענו מלקבל סיוע אש צמוד לכוחות הקרקע הן מהאוויר והן מהים. זאת על-פי בקשתו המפורשת - והמוצדקת - של מפקד האוגדה, תאייל עמוס ירון, שחשש מפני פגיעה בכוחותינו. סבב הנחיתה השני תוכנן לצהרי 7 ביוני, אולם הרמטכ"ל הנחה אותי לדחות אותו לשעות החשיכה בשל אש שירו המחבלים לכיוון

שהושגה באמצעות עקיפת צידו מצפון הייתה גדולה ואפקטיבית.

הנחיתה

מייד עם נחיתתו של כוח ראש החוף בפיקודו של סגן מפקד שיטת 13, סא"ל דידי יערי, הוא נתקל בשני כלי רכב ובהם שבעה מחבלים. הכוח חיסל את המחבלים ואת כלי רכבם במהירות וביעילות. צריך לזכור כי די בכוח אויב קטן כדי לשבש ואף לסכל את הנחיתה. הודות לפעולתו היעילה של כוח ראש החוף לא היה צורך באותו הלילה באש מהים לריכוך האויב ולנטרולו לקראת הנחיתה. הפעלת אש כזאת הייתה מסבכת לאין ערוך את פעולת ההנחתה.

עם תפיסת ראש החוף סימן סא"ל יערי לגדוד הצנחנים שנמצא על אוניית העזר לנוע אל החוף. הכוח הזה אמור היה לשוט ב-34 ס"גים ולנחות בראש החוף כדי לבסס ולהרחיב את השליטה עליו לקראת הנחיתה של שלוש הנחתות. דידי יערי התקשה ליצור קשר עם הצנחנים, מכיוון שמפקד הנחתות יצר עומס רב על תעבורת הקשר עד כי דידי חשש פן ישתבש רצף הפעולות הנדרש בין שלושת הכוחות הנוחתים (כוח ראש החוף, גדוד הצנחנים

הנחיתה בשפך נהר האוואלי מוטטה למעשה את מערך המחבלים בצידון ובסביבותיה. בכך הושג בגזרה הזאת הישג אסטרטגי ואופרטיבי כאחד. מפקד המערך הזה, חאג' איסמעיל, ברח מהאזור ונטש את כוחותיו - מהלך ששיקף את מצבו ואת מצב כוחותיו.

הסיוע לאוגדת הצנחנים בירי תותחים מן הים

המשימה השנייה של חיל הים במלחמת שלום הגליל - משימה שאינה נופלת בחשיבותה מהנחיתה - הייתה לסייע באש תותחים לטור של הצנחנים שהתקדם צפונה, לאורך החוף. ירי הסטי"לים אל החוף היה מדויק ויעיל. הירי בוצע באכזריות הצוללת שנהנה במקביל לכוח הקרקעי שהתקדם בציר החוף, שראותו לפני היתרה מוגבלת. יתרונה של הצוללת היה ביכולתה לתצפת על האויב מקרוב בניצב לקו החוף. היות ששדה הראייה של הצוללת ברור ורחב, היא תצפתה על היבשה, דיווחה לסטי"לים שבעומק הים על מיקום המטרות ואיכוונה במדויק את האש שלהם. הדיוק, קצב האש והעובדה שהסטי"לים פתחו באש בתוך דקה עד שתי דקות מרגע קבלת הנתונים (בהשוואה ל-20 הדקות

הצלחת חיל הים לבצע את משימתיו במלחמה הייתה תרומה חשובה לבניית כוח ההרתעה של צה"ל מול מדינות אויב ימיות אחרות

שנדרשו לארטיילריה היבשתית), פיצו על הקוטר הקטן של פגזיהם (76 מ"מ), שרפול כינה בלגלוג מה "בבקובי טמפ". ירי הסטי"לים בשיטה המשולבת והמתורגלת הזאת השמיד מחבלים ואת כלי רכבם - אף כאלה שהסתתרו מתחת לגשרים. אין פלא שכוח הצנחנים על החוף הוא זה שהגיש יותר ממחצית מכלל בקשות הסיוע שביצענו. מפקד הצוללת, רס"ן חיים קופרט, שבעברו היה מפקד סטי"ל בעל רקע של קצין נשק, קיפק (כיוון את האש - מלשון קת"ק, קצין תצפית קדמית) מצוין (עקבתי אישית אחר פעולתו מהמצפ"י). לא פעם הוא גם עצר את הארטיילריה היבשתית, כשהבחין שהמטרות שהיא כיוונה אליהן קרובות מדי לכוחותינו.

אזור הנחיתה בודד ואובטח היטב באמצעות הסטי"לים והצוללת השנייה שנמצאה בהתרה רחוקה, והם היו ערוכים לפגוע בכוחות סוריים שעלולים היו לנסות לפגוע בכוחותינו. אסור לשכוח שסטי"ל סורי, לדוגמה, יכול היה להגיע מטרטוס ובתוך שעה אחת בלבד לשגר טילים לעבר הריכוז הגדול של כלי השיט בגזרת הפעולה.⁴ הנוכחות המסיבית של הסטי"לים הישראליים באזור, שהיו ערוכים היטב להתערבות מהירה, הרתיעה כנראה

את הסורים מלהתערב.⁵

הכוחות של שייטת 13 הוחזרו לים לאחר הנחיתה ורוכזו באוניית העזר, שם הם היו בכוננות להמשך פעולה לפי הצורך. ואכן בהמשך הלחימה ביבשה, לאחר שהונחתו רוב הרק"ם והגייסות, התקבלו במוצב הפיקוד העליון ידיעות מודיעיניות שהסורים עומדים לשגר טילי פרוג לעבר ישראל. הצעתי אז לרמטכ"ל ולשר הביטחון להטביע את ספינות הצי הסורי בנמלים ובחופים, אם הסורים אכן יירו טילים לעבר שטח ישראל. אמרתי להם שתגובה כזאת - כואבת, אך מחוץ לשדה המערכה והרחק מהאזורים המאוכלסים ומרמת הגולן - תוכל לבלום הידרדרות כוללת. ההצעה שלי למקד את התגובה שלנו בפעולה נגד הצי של סוריה התקבלה, ובעקבות זאת יצאתי במסוק ללב ים ונחתתי על אוניית העזר, שם רוכזו לתדריך אחרון כל מפקדי הכוחות.

לאחר זמן מה התברר כי מיג סורי שנפל בפרברי דמשק יצר אצל הסורים את הרושם שהפגזנו את עיר הבירה שלהם, והם עמדו לשגר בתגובה טילי פרוג לעבר כוחותינו. משתבררה להם הטעות, הם נמנעו מלשגר את טיליהם, וממילא בוטל גם מבצע האמנעה שלנו שנועד למנוע הסלמה והידרדרות בחזית הסורית.

המצור על נמלי לבנון - ובעיקר על בירות

המצור על נמלי לבנון היה המשימה השלישית שהוטלה על חיל הים במסגרת מלחמת שלום הגליל. לאחר מבצעי ההנחתה והסיוע באש לכוחות היבשה נמשכה הפעילות בים ברצף במשך כשלושה חודשים. בפעילות הזאת השתתפו כל סוגי הכוחות הימיים. השליטה שלנו בים הייתה מלאה.

חיל הים המשיך לסייע בתובלה ובפינוי כוחות ונפגעים של כוחותינו ביבשה וכן בהעברת סיוע לנוצרים בלבנון דרך גיוניה וביירות). במקביל מנע חיל הים תנועה של מחבלים שרצו להגיע ללבנון בדרך הים ולהעביר לשם אספקה ואמצעי לחימה.

סיכום

מבצעי חיל הים במלחמת שלום הגליל ופעילותו המתמשכת לאחר ההתבצעו כפי שתוכננו והשיגו את יעדיהם ללא אבדות וללא נזק - על אף החששות, הקשיים והמכשולים שהתלו להכנות ולביצוע.

בעקבות הלקחים שהופקו ממבצע הנחיתה החל חיל הים לאפיין ולתכנן נטי"ק רב-תכליתי בשם "פלשת" (באורך 100 מטרים ובמעמס של 1,400 טון). האפיון שנבחר עבר את כל שלבי התכנון בהשתתפות מיטב הגורמים המבצעיים וההנדסיים של חיל הים ומחוצה לו. הוא הותאם לתנאי הזירה העתידיים ולשימושים רבים אחרים (כגון אוניית-אם), והכוונה הייתה לבנותו בארץ במספנות ישראל. אפיון הכלי שנבחר היה אחד מתוך שש

חלופות שנבחנו. גם המטכ"ל אישר את האפיון, אך כתוצאה מהעדר תקציבים שהופנו אז ברובם - ובצדק - לבניית צי ההכרעה החדש והמתקדם של חיל הים (שכלל סטי"לים סער 5, צוללות דולפין וסטי"לים סער 4.5), הוחלט להשלים את תכנונו במספנות ישראל ולנצור את התכנון המוגמר בלי להוציאו אל הפועל.

ניתן להעריך כי אילו נבנו הנטי"קים האלה זה מכבר, ואילו יושמו הלקחים ממלחמת שלום הגליל, שהצביעו על יתרונותיהם האופרטיביים והאסטרטגיים של כוחות הנחיתה והסיוע מן הים, ניתן היה לנצל את הכוחות האלה במלחמת לבנון השנייה, ואולי פני המערכה האחרונה - הן בתחילתה והן בסופה - היו נראים אחרת.

הערות

1. במאי 1983, כשנה לאחר מלחמת שלום הגליל, כבר היו הצוללות האלה מצוידות וערוכות לירי מתקדם. בכך גדלה יכולתו של חיל הים לבצע מבצע אמפיבי מאובטח.

2. בגלל קיצוץ שליש מתקציבו השוטף של חיל הים כבר ב-1979 ובגלל הצורך להחזיק במערך לוחם גדול להכרעה בים (סטי"לים, צוללות ושייטת 13) ולנהל לחימה אינטנסיבית במחבלים לא נותר תקציב לנחתות חדשות, והחיל נאלץ להמשיך להחזיק את הנחתות הקיימות שהיו מיושנות מאוד. רמצי"ד (ראש מספן ציוד), תא"ל חנוך בן-אליהו, ומפקד מספנת חיל הים, אל"ם אלכס פארן, יחד עם מערך התחזוקה בבסיס אשדוד עשו מאמץ עליון הראוי לכל שבח כדי לתחזק ולקיימן.

3. שייטת 13, שהייתה במלחמת שלום הגליל תחת פיקודו של אל"ם עוזי לבנת, נמצאה אז בשיא יכולתה לאחר שלוש שנים רצופות שבהן הייתה חוד החנית של חיל הים בלחימה נגד מחבלים מהים. היא אף זכתה כשנה קודם לכן - ביוזמת הרמטכ"ל - בצל"ש יחידתי על תעוזתה ועל הישגיה בלחימה הזאת.

4. במערכת פוקלנד - שהתרחשה בערך באותה העת - איבדו האנגלים בשלב הנחיתה 50 נחתים בהתקפות מהאוויר.

5. יש להניח שזיכרונם הצורב ממכות הסטי"לים במלחמת יום הכיפורים תרם להרתעתם.